XBIEHA U BARKA

TAR-REV.MU P. KUSTODJU TAT-TERRA SANTA

Ġerusalemm, 20 ta' Jannar 1955.

W. R. P. Kummissarju,

Bil-qalb kollha nfaħħar ix-xogħol li inti bdejt tax-xandir tar-Rivista "L-ART IMQADDSA" bl-ilsien Malti.

Wasalli l-ewwel għadd tagħha u sibtu sabiħ u maħdum tajjeb. Ma jistax jonqos li ma jkunx jiswa ħafna biex iżid l-imħabba fil-qalb tat-twajba Maltin kollha għax-xogħol li jsir fl-Art Imqaddsa.

Lilek, W. R. P. Kummissarju u lil dawk kollha li jgħinuk fix-xogħol, lil dawk kollha li jieqfu miegħek u dawk li jxerrdu l-qari tar-Rivista u wkoll lil dawk li jaqrawha, nibgħat il-Barka tiegħi ta' missier u x-xewqat li din il-ħidma tibqa' dejjem toktor u tgħaddi 'l quddiem.

P. GIACINTO M. FACCIO, O.F.M.
Kustodju tat-Terra Santa

GĦALIEX NGĦIDULU "ĦADD LAŻŻRU"

(27 ta' Marzu)

Hawn Malta, għandna l-lum, u kellna wisq aktar dari, ħafna għidut u drawwiet bħal tal-Palestina.

Fost dawn, ngħidu *għall-erwieħ* meta nieklu jew nixorbu. Niġbru xi biċċa ħobż li nsibuha fl-art u nbusuha u nqegħduha fejn ma tirtifisx. Ngħidu *Alla jbierek*! meta naraw xi ħaġa kbira jew sabiħa ħafna. Ngħaddu l-lejl barra qabel xi festa kbira (bħall-Imnarja u l-Milied). U bosta oħrajn.

Fdal ieħor hu, li aħna hawn Malta Ħadd il-Passjoni, meta fil-knejjes fil-Palestina f'Ħadd Lazzru. Joħorġu jgħannu l-għanja ta' Lazzru. Mela aktarx li hekk ukoll kien fiż-żmien l-antik hawn Malta. Għalhekk għadna ngħidulu *Ħadd Lazzru.*

F'dik l-art it-tifkira ta' Lazzru ssir hekk: jiltaqgħu xi erba' jew ħames subien u jieħdu magħhom bixkilla u lħâf (gverta) u jmorru jħabbtu bieb bieb. Meta jiftħulhom isaqsu lil min jgħammar hemm jekk iridx jgħannulu t-"tertila" tal-Għâżar. Għax *Lazzru* hemm igħidulu: *Il-Għâżar*. Jekk igħidulhom iva, sabi minnhom joqgħod kobba fl-art u sħabu jgħattuh bil-gverta, jew, jekk ma jkollhomx gverta, bil-gazzetti, u jibdew jgħannu l-għanja li semmejna fuq. Sa nġib hawn xi qatgħât min din il-għanja bil-Għarbi, kif kitibhieli wieħed minn hemm, u naraw it-tifsir tagħhom bil-Malti wkoll. Din hija l-ewwel biċċa:—

Sellmu għala l-Għâżar, il-magħruf
il-meskin.

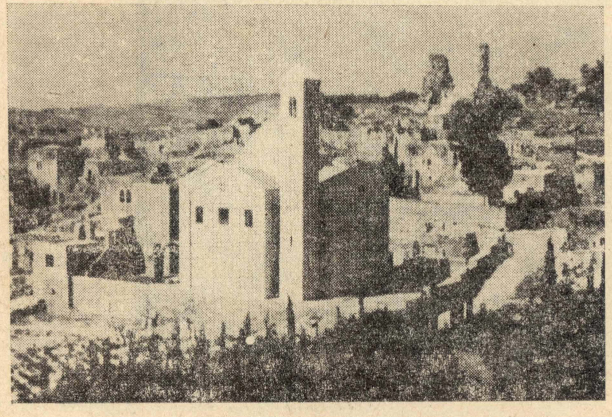

Il-Knisja l-Ġdida qrib il-Qabar ta' San Lażżru u r-raħal ta' Bet-Għanja.

jgħattu l-inkwatri, ngħidulu *Ħadd Lazzru*. Niftakar li fi tfuliti kont staqsejt lil ħafna għaliex igħidulu hekk, u ħadd ma għaraf iweġibni. Imma meta kont il-Palestina smajt xi ħaġa u deherli li fhimt sewwa għaliex igħidulu hekk. Dil-ħaġa niktibha hawn, li ma tintilifx.

* * *

Kif fl-Ingilterra fil-Milied joħorġu t-tfal jgħannu l-*Christmas Carols* wara l-bibien, hekk jagħmlu t-tfal Insara

Għollu madajħu, bi aswat u telħin.
U aħdu lej qabru bil-buħħâr mubtakar,
Tuba men ħadar il-quddâs muftakar.
W-axagħlu qanâdel minn żejt iż-żejtun
Għala qabar il-Għâżar il-koħna jsellun.

Ħafna minn dal-kliem qisu Malti, u kollu jfisser hekk: *Sellmu lil Lazzru, il-magħruf, il-miskin; għollu t-tifħir tiegħu bil-għajjat u l-għana. U ersqu lejn qabru bl-inċens il-bikri. Imbierek min sama' l-quddies b'tifkira. Ixegħlu msiebaħ biż-żejt taż-żebbuġ. Fuq il-qabar ta' Lazzru jitolbu l-qassisin.*

Din hija l-ewwel biċċa tal-għanja. Minnha nitgħllmu li din id-drawwa kienet inbdiet fil-belt ta' Ġerusalemm jew qrib tagħha, għax il-qabar ta' Lazzru qiegħed f'Bet-Għanja, ftit 'l hinn minn Ġebel iż-Żejtun. Ladarba kienu jgħidu: "Morru lejn qabru u ixegħlu l-imsiebaħ", jidher li kienu qrib ta' dan il-qabar. Minn Ġerusalemm sal-qabar ta' Lazzru hemm, qisu, ftit fuq nofs siegħa mixi.

Wara dan il-għanja tibqa' sejra bil-ġrajja ta' kif Ġesù għaraf li Lazzru miet u kif mar Bet-Għanja u laqgħuh Marta u Marija. Ġesù jsabbarhom u jqajjem mill-qabar lil ħuhom. Kif Ġesù mar Bet-Għanja, fil-għanja miġjub hekk:—

Sar il-Massiħ, u kull ir-Rosol magħhu,
Ila Bet-Għanja, fejn il-Għâżar
medfuna;
Laqatu Mirjam u Marta seġded leħu,
Fi ħarq il-qalb u dmugħ il-għajn,
jiġruna
"Mgħallimna, mgħallimna! lew kunta
ħâder hawna,
Ma kan aħuna taħt el-ard madfuna!"

Li bil-Malti jfisser dan: *Mar Kristu u l-Appostli kollha miegħu, lejn Bet-Għanja fejn Lazzru kien midfun. Laqgħetu Marija u Marta qagħdet għarrkubtejha, bil-ħruq fil-qalb u d-dmugħ fil-għajnejn, jiġru. "Ja sidna, ja sidna, kieku int kont hawn, kieku ħuna ma hux midfun taħt l-art!"*

Imbagħad Ġesù jgħid hekk lil Lazzru:—
"Għâżar, ja Għâżar! Anħad u
kellimni!
W'asma' amri, w-oħroġ ila hawna!"

Imbagħad wara ftit kliem jiġi l-egħluq li hu ħelu wisq. Dan huwa:—
Raħ is-Sijâm l-imqaddes, u aġa
Ħadd ix-Xagħnina,
Ma' awrâq il-ħawħ u r-rummân u
t-tina,
Ma aħla awlâd in-Nasâra, fi
Knisjithom!
Amma l-Jaħud u l-ħażâna ma ilhom
dina.
Ja Rabb, irħamna, u arħam
ġamgħatna!
W-arħam ġemgħat el-ħalâjeq,
el-maħtura.
W-arħam għajnej qareħa u jadaj
katebħa,
W-aġgħal Batrakna għala l-għâda
l-mansura!

Bil-Malti jfisser hekk: *Għadda r-Randan imqaddes u ġie Ħadd il-Palm, bil-weraq tar-rummien u tal-ħawħ u tat-tin. Kemm huma ħelwin ulied l-Insara fil-knisja tagħhom! Imma l-Lhud u kiefra ma għandhomx djiena. Mulejna, ħenn għalina u għall-poplu tagħna, u għall-ġemgħa tal-maħluqin u maħturin. U ħenn għal għajnejn li qrawha u għal idejn li kitbuha, u qiegħed lill-Isqof tagħna fuq is-siġġu tar-rebbeħin.*

Mela, aktarx li għalhekk għadna ngħidulu Ħadd Lazzru, għaliex hawn Malta fl-antik ħafna kien isir il-għana ta' Lazzru wara l-bibien, bħal ma għadu jsir il-Palestina. U minn dan kollu issa ma fdalilniex għajr l-isem.

Elsie.